

Classe obrera i transició: una visió des de la fàbrica

MARTA MULERO

mmuleroampoy@gmail.com

Aquest article és el resultat de la tesi doctoral que porta per títol *Models sindicals al món de la fàbrica (1976-1982)*. Aquí s'exposaran les conclusions principals del citat treball al voltant de quins van ser els eixos de la lluita de la classe treballadora durant la Transició democràtica, a través de l'estudi de les fàbriques metal·lúrgiques SEAT, ENASA, Hispano Olivetti, Motor Ibérica, Roca Radiadores i Maquinista Terrestre i Marítima, entenent que la classe obrera va ser un dels actors principals –juntament amb estudiants universitaris, intel·lectuals i sectors professionals– en la defensa de l'adveniment de la democràcia al país des dels seus diferents marcs d'acció i, més concretament, des de la fàbrica.

Primer de tot, però, cal fer una menció a la reaparició del moviment obrer a la dictadura. El seu ressorgiment va anar vinculat a una nova classe obrera industrial nascuda del procés d'èxode rural que vivia el país cap a les zones més industrialitzades de la península (País Basc, Madrid, València i Catalunya), en el marc de l'abandonament de l'autarquia i la liberalització econòmica per part de l'Estat. Aquesta classe treballadora va servir de mà d'obra per a la nova organització laboral de les grans empreses industrials basada en la racionalització exhaustiva de tot el procés productiu de la fàbrica (amb la consegüent desqualificació del treballador), la valoració dels llocs de treball en base a unes categories que dividien salarialment als obrers i en la introducció del cronometratge de tot el procés.¹ Davant d'aquesta

Fecha de recepció: 17/05/2019

Fecha de acceptació: 29/11/2019

nova realitat, el marc legal franquista va quedar ràpidament obsolet, en tant que fins aleshores era el règim qui establia els salaris vigents. Per aquest motiu, la promulgació de la Llei de Convenis Col·lectius de 1958 responia a una doble necessitat: d'una banda, la del món empresarial de vincular els salaris amb la productivitat, però, d'altra banda, del propi Estat franquista, que havia de buscar noves estratègies per perpetuar-se en el poder davant la creixent mobilització obrera, que posaven de manifest la seva incapacitat per regular les condicions salarials i laborals i, per tant, qüestionaven el manteniment del seu poder.² Amb la Llei de Convenis Col·lectius s'iniciava la negociació col·lectiva entre la patronal i els treballadors (encara que sempre dins de les estructures de l'Organització Sindical) sobre salaris i productivitat, primes i hores extra, però la llei també obria la porta a l'articulació de les demandes obreres en plataformes reivindicatives on exigien augments salarials (davant el constant increment del cost de la vida), més control dels ritmes de producció, la valoració dels llocs de treball i millores de les condicions laborals. Amb aquest nou marc de negociació col·lectiva, la classe obrera va engegar un procés de mobilització i conflictivitat a les empreses que, per primer cop a la dictadura, ja no depenia d'un procés general al país o la regió, sinó que responia a les dinàmiques laborals i la força del moviment obrer de cada empresa.³ La lluita a les empreses a la dècada dels anys seixanta va estructurar-se al voltant d'unes reivindicacions laborals, encara que ràpidament esdevenien també conflictes contra la dictadura donada la manca de llibertats polítiques i la prohibició de dues eines bàsiques per a l'acció reivindicativa, la vaga i la lliure associació dels treballadors.⁴

Dins d'aquestes dinàmiques pròpies de les empreses i/o sectors productius, i de forma local o provincial, van anar sorgint comissions obreres de caràcter puntual i assembleari, que esdevenien els portaveus dels treballadors durant les negociacions o els conflictes amb la patronal. Aquestes comissions seran l'embrió de la formació d'un moviment sociopolític, Comissions Obreres, a partir de 1962-1964.⁵

El moviment obrer dels anys seixanta, amb les Comissions Obreres al capdavant, va utilitzar els mecanismes legals vigents per exigir una millora de les seves condicions salarials i laborals, al mateix temps que també recorria a la mobilització al carrer, qüestionant així el règim franquista, que fins aleshores havia tingut el control i el monopoli de l'espai públic.

¹ Babiano, José. "Las peculiaridades del fordismo español". *Cuadernos de Relaciones Laborales*, núm. 3 (1993), p. 77-99.

² Domènech, Xavier. "La otra cara del milagro español. Clase obrera y movimiento obrero en los años del desarrollismo". *Historia Contemporánea*, núm. 26 (2003), p. 91-112.

³ *Ibidem*.

⁴ Molinero, Carme; Ysàs, Pere. "Movimientos sociales y actitudes políticas en la crisis del franquismo". *Historia Contemporánea*, núm. 8 (1992), p. 269-279, pàg. 273.

⁵ Ysàs, Pere. "El movimiento obrero durante el franquismo. De la resistencia a la movilización (1940-1975)". *Cuadernos de Historia Contemporánea*, núm. 30 (2008), p. 165-184, pàg. 178-179.

En relació a les reivindicacions laborals, les demandes de la classe treballadora es van dirigir cap al control de l'organització del treball i del sistema de primes de productivitat, una valoració dels llocs de treball més equitativa, l'augment salarial, el boicot a les hores extra i millores de les condicions de seguretat i higiene de les empreses. Un exemple d'aquestes reivindicacions s'observa en aquest número d'*Asamblea Obrera* de SEAT de 1970:

“Hemos impuesto un salario de convenio superior al anterior, PERO, al ir a cobrar, cuando contamos el dinero que tenemos en mano, vemos que es casi igual al de antes, ¿Por qué? Pues porque la empresa en este convenio, como en el anterior, se ha reservado la posibilidad de JUGAR CON LA PRIMA, modificándola como quiere, aplicando sistemas y fórmulas QUE NOSOTROS, LOS TRABAJADORES, NO CONTROLAMOS. Y con ello el SALARIO REAL ha subido poco. Pero además, para mantener este salario hemos de trabajar cada día a ritmos más rápidos, más agotadores, pues van reduciendo arbitrariamente los tiempos. En esta situación, con salarios insuficientes, con precios que no paran de subir, muchos de nosotros nos vemos obligados a echar horas. Hacemos horas extraordinarias en la empresa o en otras partes para poder mantener a nuestras familias. Así la jornada REAL de trabajo es de 10, 12 y más horas en muchos casos. PARA ACABAR CON LAS HORAS EXTRAS HEMOS DE IMPONER MEJORES SALARIOS.”⁶

Com ja s'ha fet esment, a la lluita laboral del moviment obrer també va unir-se des de l'inici la lluita política. El moviment obrer va abanderar la defensa de la llibertat d'expressió, de reunió, d'associació i de l'amnistia. En definitiva, el derrocament del règim franquista. El moviment obrer, però, no va ser l'únic amb aquest objectiu. El moviment veïnal, universitari i sectors professionals van anar debilitant una dictadura que es mantenia en el poder gràcies a l'ús de la violència i la repressió. A Catalunya i el País Basc, a més, s'hi afegien reivindicacions nacionals, que a Catalunya serien defensades per les diferents organitzacions antifranquistes, reunides en l'Assemblea de Catalunya.⁷ L'Assemblea representava un moviment unitari i interclassista amb quatre eixos de lluita: llibertats polítiques, amnistia, estatut d'autonomia i un quart punt que no va arribar a materialitzar-se, que era la coordinació d'aquestes accions amb organitzacions polítiques d'arreu de l'Estat.

Dins del moviment obrer, les Comissions Obreres van jugar un paper essencial, dins de les quals hi havia una clara hegemonia comunista, encara que també hi havia sectors cristians. La combinació de la defensa de copar els enllaços sindicals de l'OSE a les empreses amb el desafiament a l'autoritat franquista amb assemblees, aturades, vagues i mobilitzacions al carrer van ser eines essencials que les

⁶ Hemeroteca general DDD UAB, Fons de documentació política contemporània (CEDOC), col·lecció “premsa política”, Asamblea Obrera. Órgano de los trabajadores de SEAT, núm. 7, juny 1970.

⁷ Molinero, Carme; Ysàs, Pere, *op. cit.*

Comissions Obreres van utilitzar per generar una consciència de classe que va anar erosionant una dictadura que, incapaç de resoldre els problemes de la societat en el seu estret marc polític, va respondre amb una violència institucional basada en detencions, acomiadaments, tortures i, també, assassinats. La repressió de l'Estat al moviment obrer va ser contestada amb més mobilitzacions i amb més solidaritat vers els repressaliats. Un exemple d'això s'observa a SEAT el 1975. Al gener d'aquell any, l'empresa havia acomiadat 500 treballadors, la gran majoria sindicalistes (molts dels quals pertanyien a Comissions Obreres), però malgrat l'intent de la patronal de desmantellar la mobilització a la factoria, els treballadors van formar unes Candidatures Unitàries i Democràtiques que van ser un èxit en les eleccions sindicals d'aquell juny⁸.

D'altra banda, la classe treballadora no va poder acabar amb la dictadura a través d'una Vaga General Política, com defensaven aleshores la majoria de partits comunistes, però la força i constància en les seves reivindicacions, i la unió obrera en moviments com Comissions Obreres, així com la mobilització d'universitaris, estudiants de secundària i sectors professionals com metges, mestres o treballadors de la banca, van fer possible l'obertura d'un procés democràtic a l'Estat. A continuació s'exposen els eixos principals en els que es basa la lluita obrera de la Transició, entre 1976 i 1982.

1976: L'ANY DELS CANVIS

A la mort de Franco, la dictadura es trobava immersa en una profunda crisi, gràcies en bona mesura a la mobilització constant i ascendent de l'oposició anti-franquista, entre la qual destacava el moviment obrer. Al 1976, entre dos milions i mig de treballadors i tres milions sis-cents mil van participar en milers de conflictes.⁹ Les ànsies de ruptura amb el règim i l'inici d'un procés democràtic, d'una banda, i els primers efectes de la crisi econòmica, de l'altra, van ser dos elements claus que expliquen el gran nombre de conflictes d'aquell any.

Al 1976, però, també es va palesar la impossibilitat de crear un gran sindicat unitari, com s'havia defensat des del moviment sociopolític que representaven les Comissions Obreres. Aquest projecte no interessava ni a l'Estat franquista, que es va afanyar en entorpir el debat (mentre permetia la realització a Madrid del congrés de la UGT) i en reprimir els seus líders, ni tampoc a altres forces polítiques antifranquistes, com la USO, la CNT i especialment la UGT, que havia estat

⁸ Centre d'Estudis Sociolaborals (CESL), Fons catàleg de publicacions sindicals clandestines 1939-1975, Assemblea Obrera, núm. 133, 27.4.1975.

⁹ Ysàs, Pere. "Movilización y desmovilización obrera". A Tébar, Javier (Ed.), *El movimiento obrero en la gan ciudad*, Barcelona: El ViejoTopo, 2011, p. 273-296, pàg. 286.

absent tant en la lluita sindical durant la dictadura però que aspirava a ocupar un espai a la transició a la democràcia. Al juliol de 1976, doncs, a l'assemblea de Barcelona es va decidir iniciar un procés d'estructuració de les Comissions Obreres en un sindicat, que es materialitzaria al Congrés Sindical Constituent de 1978.

El fracàs de la construcció d'un sindicat unitari va obrir la porta a tot un debat entre les centrals sindicals majoritàries sobre quin havia de ser el model d'organització obrera a la fàbrica en aquest nou context, si consells de fàbrica, com defensava Comissions Obreres; seccions sindicals, com defensava la UGT o bé assemblees de treballadors com defensava la CNT.

Enmig d'aquest debat, Motor Ibèrica i Roca Radiadores, dues de les fàbriques més repressives de l'Estat, van protagonitzar dues vagues caracteritzades per la seva llarga duració i per la unitat dels seus treballadors, especialment en el cas de Roca. Durant tota la dictadura, cap de les dues va ser capaç de realitzar grans mobilitzacions ni, per tant, assolir grans conquestes. De fet, l'únic conflicte remarcable a Roca va ser el de 1971, el qual, tot i que els treballadors van aconseguir millores salarials, va acabar amb 18 treballadors acomiadats i el trasllat dels administratius a les oficines de Barcelona per a que no es tornessin a unir a la lluita dels obrers de fàbrica.¹⁰

A Motor Ibèrica, la victòria de CCOO a les eleccions sindicals al 1975 va donar un impuls decisiu a la mobilització dels operaris, que es veien amb força, per primera vegada, de plantar cara a l'empresa. Per això, a l'abril de 1976, moment en què s'havia de revisar l'augment salarial establert al conveni de 1976, els obrers de Motor Ibèrica van decidir anar més enllà i elaborar una plataforma de 26 punts, dels quals en destacaven dos especialment: un augment mensual de 4.000 pessetes i l'amnistia laboral.¹¹ La resposta de la direcció a la plataforma elaborada pels obrers va ser sancionar i intentar dividir els operaris. En aquesta situació, l'assemblea de treballadors va decidir iniciar una vaga total el 28 d'abril, que l'empresa va respondre amb 1.800 cartes d'acomiadaments al llarg del mes de maig.¹² El conflicte de Motor Ibèrica va rebre la solidaritat dels veïns del barri, d'empreses properes i de multitud d'associacions, però no va aconseguir engegar una vaga general ni accions més contundents més enllà de la solidaritat econòmica i d'aturades parcials a SEAT o Aismalibar. De fet, l'acció més important d'aquesta vaga no la van fer els propis obrers de Motor Ibèrica o d'altres empreses metal·lúrgiques, sinó les dones dels treballadors, que amb les seves accions van donar una enorme visibilitat a la lluita de les seves parelles. Durant tot el mes de juny, més de dues-centes dones

¹⁰ Biblioteca Virtual Prensa Histórica (BVPH). "Dos importantes victorias: Roca de Gavá y Autobuses de Barcelona", *Mundo Obrero: Órgano del Comité Central del Partido Comunista de España*, núm.24, 24.12.1971, pàg. 4.

¹¹ Arxiu CEHI- Biblioteca Pavelló de la República, Fons Lliga Comunista Revolucionària, Carpeta Motor Ibèrica, Balance Motor Ibèrica, 1976.

¹² Amores, Ferran. *Motor Ibèrica: 100 dies de vaga*. Barcelona: Federació Minerometal·lúrgica de Catalunya de CCOO i SS de CCOO de Nissan Motor Ibèrica, 2007, pàg. 15.

van decidir tancar-se a l'església de Sant Andreu de Palomar en solidaritat amb els seus marits¹³, i va atreure la mirada de mitjans de comunicació, la solidaritat d'associacions i diferents col·lectius i va ajudar a popularitzar la lluita dels obrers de Motor Ibérica. La tancada va impulsar a aquestes dones, sense consciència política ni experiència en activisme social, a participar en la vida política després de la vaga, especialment a les associacions de veïns.¹⁴ La vaga de Motor Ibérica va fracassar en els seus objectius, i els vaguistes van haver de tornar a la fàbrica després de 100 dies de lluita i amb bona part de la plantilla dividida arrel de les reincorporacions de grups de treballadors que havien anat fent durant les darreres setmanes, cansats i sense veure una solució al conflicte. Malgrat la derrota, la vaga de Motor Ibérica va esdevenir un exemple de resistència davant una patronal autoritària i repressiva, protagonitzada per uns obrers sense tradició de lluita, però amb molta ràbia acumulada d'anys de repressió. A més, va ser la palanca a l'activisme social, a través especialment de les associacions de veïns, de les seves dones, que van passar de ser un apèndix del marit a tenir veu pròpia sobre com havia de ser aquesta nova societat en democràcia.

Un mesos després que acabés aquest conflicte es va iniciar el de Roca Radiadores. Durant el 1976, el descens dels treballadors amb el Jurat d'Empresa¹⁵ els va portar a l'elecció de delegats a tots els tallers i seccions de la fàbrica, que esdevindrien els seus representants davant l'assemblea de treballadors, la qual es va convertir en el màxim òrgan de decisió obrera. Va ser precisament a través d'aquest organisme que els treballadors van escollir una comissió negociadora per al conveni col·lectiu entre els delegats votats als tallers. A la plataforma reivindicativa, com havia passat a Motor Ibérica, destacava l'amnistia laboral i les reivindicacions salarials, a més del reconeixement de l'assemblea de treballadors com l'òrgan de representació dels obrers de Roca.¹⁶ Després d'una vaga de 24 hores al setembre, els treballadors van poder imposar els seus representants a la taula de negociacions, però la patronal no estava disposada a negociar la plataforma reivindicativa realitzada pels seus assalariats. És per això que, després d'una altra vaga el 28 d'octubre, l'empresa va acomiadar el 8 de novembre a Joaquín Sánchez. El seu acomiadament, que ràpidament va anar seguit de 45 més i d'un miler de sancionats, va iniciar una vaga total que duraria 96 dies.¹⁷ Durant tot el conflicte, els treballadors

¹³ Entrevista a Maruja Ruiz, realitzada el 25.5.2016.

¹⁴ Hemeroteca digital *Triunfo*, Las mujeres de Motor Ibérica, *Triunfo*, 3.7.1976, pàg. 29, consultat el 20.3.2017.

¹⁵ Al març de 1976 va tenir lloc una vaga amb de 42 dies en solidaritat amb un company acomiadat a la factoria de Roca Radiadores d'Alcalá i en suport de la plataforma reivindicativa del conveni col·lectiu. La vaga, dirigida pel Jurat d'Empresa, va ser fortament criticada per alguns sectors obrers per manca de transparència en les negociacions i la poca participació dels treballadors en la presa de decisions.

¹⁶ Fons personal J. Campmany, Prensa Obrera. Boletín informativo de la C. O. de Roca, núm. 1, 1976.

¹⁷ Fons personal J. Campmany, retall de premsa, "Una sentència, uns altres i una orella", *Arreu*, núm. 16, febrer 1977, pàg. 19.

van mantenir l'assemblea de treballadors com la seva forma d'autoorganització, fet que va generar intensos debats entre les centrals sindicals obreres. D'una banda, Comissions Obreres, hegemònica a la comarca del Baix Llobregat, no estava interessada en un conflicte de llarga durada i amb poques garanties d'èxit en el qual, a més, no duia el control¹⁸. USO, d'altra banda, criticava el conflicte per les formes (vaga indefinida, assemblea de treballadors amb delegats revocables i vot a mà alçada), amb les que no hi estava d'acord.¹⁹ En canvi, tant la CNT com la UGT s'hi van mostrar favorables, ja que trencava amb el Jurat d'Empresa de la CNS i es basava en l'elecció directa dels seus representants.²⁰ Per tant, la lluita de Roca Radiadores es troba immersa en el debat sobre el model sindical a la fàbrica, però també en la lluita per l'amnistia laboral. Com també havia passat a Motor Ibérica, tot i la solidaritat econòmica que va despertar el conflicte a les empreses properes, universitaris, associacions de veïns, etc., tampoc no es va iniciar una vaga general. Les diferències entre els mètodes assemblearis de Roca i els líders sindicals de la comarca van impedir l'extensió d'un conflicte que arribava en una situació difícil per fer una vaga general, moment en què tant els partits polítics com les organitzacions sindicals continuaven prohibits.²¹

Per això, després dels intents fallits d'expandir la vaga amb les mobilitzacions dels dies previs al judici dels treballadors acomiadats, al gener de 1977, un cop guanyat el judici i reconeguda l'assemblea de treballadors com a òrgan legítim de representació dels obrers de Roca²², el conflicte corria el perill d'entrar en un carreró sense sortida en tant que la readmissió dels acomiadats continuava en mans de la patronal. Per aquest motiu, els treballadors van votar en assemblea el retorn a la fàbrica l'11 de febrer de 1977. Tot i que l'entrada a la fàbrica va tenir un gust agre dolç per als obrers perquè els acomiadats continuaven al carrer, l'assemblea de treballadors havia aconseguit el reconeixement legal en un jurat franquista. La vaga de Roca Radiadores va ser, com Motor Ibérica, un conflicte per la defensa de l'amnistia laboral, però també per la llibertat d'organització obrera a través de les assemblees, el vot a mà alçada i la revocabilitat dels seus delegats.

¹⁸ Hemeroteca digital de l'Arxiu Administratiu de l'Ajuntament de Girona, "CCOO s'inhibeix a Roca", *Avui*, 29.1.1977, pàg. 6, consultat l'1.3.2017.

¹⁹ Fons personal de J. Campmany, "Lluites a Roca", *Arreu*, núm. 14, gener 1977, pàg. 24.

²⁰ Arxiu CEHI- Biblioteca Pavelló de la República, Fons UGT, Carpeta Sector Metall. Documents interns, Federación siderometalúrgica de la UGT- Catalunya, 2.1.1977.

²¹ Fons personal de J. Campmany, Retall de premsa, *Destino*, núm. 2.052, 27.1- 2.1.1977, pàg.41.

²² Hemeroteca digital *la Vanguardia*, "Sentencia favorable para 35 trabajadoras de Roca", *La Vanguardia*, 2.2.1977, pàg. 4, consultat el 2.3.2017.

ELS CONSELLS DE FÀBRICA

Al 1976, a les empreses amb més tradició de lluita al llarg de la dictadura, com SEAT o Pegaso, no es van produir conflictes semblants de llarga durada, sinó que van transformar els Jurats d'Empresa en Juntes Sindicals, amb CCOO al capdavant fins que, aprofitant la derogació del Sindicat Vertical el 2 de juny de 1977, es van instaurar els consells de fàbrica.

A SEAT, durant el 1976 qui va assumir la representació dels treballadors va ser la Junta Sindical, amb majoria de CCOO, mentre que la UGT, que anava creixent poc a poc a la factoria, demanava la seva dimissió i la convocatòria d'eleccions. Comissions Obreres, que era la força majoritària a la fàbrica, va obrir el debat a la creació d'un organisme unitari, el consell de fàbrica. Així, a principi de 1977, les diferents centrals sindicals van fer les seves propostes de com havia de ser aquest òrgan, si burocràtic –com defensava la UGT, per donar prioritat a les centrals sindicals a l'empresa– o executiu –com defensava CCOO, per posar el poder de decisió en els organismes unitaris²³. El 19 de juliol de 1977, poc més d'un mes després que es derogués el Sindicat Vertical, els treballadors de SEAT van celebrar eleccions per a escollir aquest nou consell. En aquests comicis els obrers no votaven a unes centrals sindicals determinades, sinó a treballadors de totes les afiliacions en llistes obertes entre els treballadors de cada taller o secció²⁴. Si bé al consell de fàbrica els delegats escollits foren majoritàriament de CCOO, al comitè de fàbrica, que havia de ser l'òrgan permanent, la UGT va guanyar amb 15 delegats davant els 13 de CCOO.²⁵ El sindicat socialista, que no havia estat pràcticament participat durant la dictadura de la lluita obrera de SEAT, la qual havia esdevingut l'avantguarda del moviment obrer gràcies pràcticament en exclusiva a Comissions Obreres, havia experimentat un creixement exponencial a l'inici de la Transició. Per tant, encara que al 1977 havia triomfat el model sindical de CCOO basat en els consells de fàbrica, la divisió sindical a la fàbrica era una evidència que posava de manifest les dificultats en el funcionament que hauria de tenir aquest organisme. El consell de fàbrica de SEAT va tenir un únic però intens any de vida. Els treballadors van aconseguir fites importants, com la signatura del VIII conveni col·lectiu, després d'anys de laudes o la creació d'un comitè de solidaritat entre les

²³ Hemeroteca general DDD UAB, Fons de documentació política contemporània (CEDOC), col·lecció “prensa política”, “Nuestras relaciones con las demás centrales”, *Asamblea Obrera. Portaveu del sindicat de CCOO a SEAT*, núm. 3, maig 1977, pàg. 11. Sobre l'opinió de la UGT es pot consultar l'Arxiu Fundació Utopia, Fons SEAT, Caixa eleccions sindicals, Full informatiu Secció Sindical de la UGT, 1977.

²⁴ BVPH, Presas, Albert. “Les eleccions sindicals a SEAT”, *Treball, òrgan central del Partit Socialista Unificat de Catalunya*, núm. 491, del 25 al 31.7.1977, pàg. 5.

²⁵ Arxiu Memorial Democràtic dels Treballadors de SEAT, Fons SEAT Diosdado Toledano, Carpeta eleccions sindicals 1978, Retall de premsa, “CCOO ganó en SEAT”, *Lluita Obrera*, juliol 1978. En aquest article es fa una reflexió sobre les eleccions de 1978 i les de l'any anterior de 1977.

empreses veïnes que lluitaven contra els expedients en crisi.²⁶ En canvi, l'expedient de crisi aprovat a l'abril de 1978, l'esclat del cas ERAT²⁷ i la divisió sindical, que es reflectia en l'absència d'UGT en moltes de les reunions, en el mal ús de les assemblees i en les discussions internes de CCOO, van deteriorar l'organisme. Malgrat que les eleccions de juliol de 1978 van posar punt final a l'experiència consellista de SEAT, el seu consell de fàbrica va ser una mostra inqüestionable del grau de maduresa dels seus treballadors. En primer lloc, els obrers de SEAT van saber aprofitar l'absència d'un marc legal en el moment en què es va derogar el Sindicat Vertical al juny de 1977 per imposar a la patronal un organisme unitari basat en l'assemblea i en els delegats de taller. A més, aquest organisme es basava en la mobilització i la feina diària no només dels 280 delegats de taller, sinó de tota la fàbrica, fet que va suposar un exercici d'aprenentatge sindical i una implicació constant de molts treballadors. En tercer lloc, la concepció del consell de fàbrica trencava amb la divisió sindical que ja estava present al moviment obrer, unint tots els treballadors sota un mateix organisme i una representació no basada en unes sigles, sinó en la confiança que dipositaven els treballadors d'un taller a uns delegats que escollien a peu de màquina. L'any de vida del consell va ser el punt més àlgid del moviment obrer de SEAT. Aquest nivell d'unió, de participació i de defensa per un projecte comú es va anar perdent progressivament, especialment quan la crisi econòmica a l'empresa es va agreujar i els treballadors van anar encadenant expedients de regulació i de disminució de la plantilla, provocant que molts treballadors combatius marxessin de l'empresa.

El consell de fàbrica d'ENASA encara va tenir una durada més curta. Durant els primers mesos de 1976, a la factoria de Sagrera hi va haver una intensa activitat per la readmissió de sis obrers acomiadats al setembre de 1975²⁸. Aquesta mobilització, sumada a l'èxit de les candidatures democràtiques al 1975, va posar les bases per a que, al maig de 1976, els militants de CCOO formessin una Junta Sindical com acabava de fer SEAT. Encara que a la factoria de Zona Franca la Junta Sindical no va tenir un paper tan combatiu, en tots dos centres es va iniciar un debat sobre l'elecció d'un consell de fàbrica a ENASA. La CNT, la UGT, CCOO i Bandera Roja (que tot i militar dins les CCOO no estava d'acord amb els plantejaments del PSUC, el partit majoritari a les CCOO d'ENASA), van presentar

²⁶ Arxiu Memorial Democràtic dels Treballadors de SEAT, Carpeta Consell de Fàbrica de SEAT, 1ª Assemblea de delegats dels Consells i Comitès de Fàbrica de Zona Franca, 15.4.1978.

²⁷ El 21 d'abril de 1978 es van detenir sis treballadors de SEAT, acusats de pertànyer al grup armat ERAT (Exèrcit Revolucionari d'Ajuda als Treballadors) i d'haver perpetrat cinc robatoris –la majoria a entitats bancàries– aconseguint un botí de cinc milions de pessetes que es repartia en diferents caixes de resistència. A la premsa, el Consell de Fàbrica va quedar en entredit pel paper ambigu que va protagonitzar durant aquelles setmanes. Els acusats van ser condemnats a presó entre quatre i set anys.

²⁸ Entrevista a Josep Balcells al documental “Generació Pegaso”, disponible online a TV3 a la carta, consultat al següent enllaç el 26.7.2019: <https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/el-documental/generacio-pegaso/video/4368950/>.

els seus projectes per al consell de fàbrica de Pegaso.²⁹ L'opció més votada en el referèndum va ser la de CCOO, basada en un consell de fàbrica de 60 delegats escollits a través de candidatures tancades de centrals sindicals i amb funcions executives.³⁰ Malgrat això, les diferències internes a CCOO es van acabar reflectint en la composició del consell. La formació alternativa a la llista de Comissions (la candidatura unitària, creada per una part dels militants de Bandera Roja), va afavorir la UGT, que a les eleccions del 16 de setembre de 1977, va sortir guanyadora amb 25 delegats davant els 22 de Comissions Obreres.³¹ Les divisions internes de CCOO, l'intent d'aplicació d'un expedient de regulació una setmana després de les eleccions (que acabaria sent rebutjat pel Ministeri)³², la poca participació que van tenir els treballadors durant la negociació del conveni i el desinterès de la UGT en fer funcionar aquest organisme, expliquen la curta durada del consell, que acabà amb les eleccions sindicals al comitè d'empresa el 24 de febrer de 1978, cinc mesos després de la seva creació i sense poder consolidar-se com a òrgan unitari dels treballadors d'ENASA.

A Hispano Olivetti, amb força presència de la UGT després de la vaga de 1974, també es va aconseguir imposar un consell de fàbrica. Al conflicte de 1974, els obrers havien aconseguit imposar els seus delegats escollits entre la plantilla i derrotar el Jurat d'Empresa, però l'acomiadament dels líders de la vaga i la repressió als darrers anys de la dictadura van impedir la desaparició completa del Jurat, que continuava en mans de treballadors favorables a la patronal.³³ A les eleccions al Jurat d'Empresa de 1975, la meitat dels càrrecs sindicals van anar a parar a CCOO i, en segon lloc, a USO, però la resta va quedar en mans de persones afins a la patronal. Per això, el Jurat d'Empresa i la patronal van intentar arribar a un pacte per garantir l'absència de conflictivitat durant la negociació del conveni, que els obrers van rebutjar quan es van assabentar. A diferència de SEAT o Pegaso, els treballadors d'Hispano Olivetti no van intentar refer el Jurat en una Junta Sindical procliu als interessos dels treballadors, sinó que es van refermar en l'estratègia de la UGT de fer fora el Sindicat Vertical. Com al 1974, els sindicalistes d'UGT van promoure les assemblees de treballadors per escollir els seus propis representants al marge de la CNS. En aquesta línia, a l'estiu de 1977 es va formar una comissió negociadora entre les centrals sindicals amb presència a la fàbrica per debatre com

²⁹ Arxiu CEHI- Biblioteca Pavelló de la República, Sense autor, *Crónica del Movimiento obrero en Pegaso. Barcelona (1946-1990)*, Barcelona: 1991, Llibre inèdit escrit per ex-treballadors de CCOO, pàg. 98.

³⁰ AHCO- Fundació Cipriano Garcia, Fons ENASA, Caixa 4: Gonzalo Paredes, Documentació Pegaso, Elecciones para el programa del Consejo de Fábrica, 2.9.1977.

³¹ Arxiu CEHI-Biblioteca Pavelló de la República, Fons ENASA, CD3, Entrevista al Consell de Fàbrica de Pegaso al novembre de 1977 per l'Escola Superior de Sociologia de la Diputació de Barcelona.

³² BVPH, "Una crisi econòmica que reclama solucions polítiques", *Treball. Òrgan Central del Partit Socialista Unificat de Catalunya*, núm. 503, del 13 al 24.11.1977, pàg. 10.

³³ BVPH, "El pacto social no es posible", *Mundo Obrero: Órgano del Comité Central del Partido Comunista de España*, núm. 22, 2.6.1976, pàg. 10.

havia d'organitzar-se la classe obrera d'Olivetti.³⁴ La fórmula guanyadora fou la d'UGT, basada en un comitè d'empresa de 15 membres amb capacitat de negociar els convenis col·lectius i altres qüestions que afectessin la totalitat de la plantilla, mentre que per als problemes diaris dels tallers proposava l'elecció de delegats, els quals formarien el consell de fàbrica. Les eleccions del 25 de setembre de 1977 van donar una sobrada majoria al sindicat socialista, que va doblar amb 8 delegats els 4 de CCOO³⁵. Per la UGT, aquest consell no tenia la mateixa connotació d'organisme unitari defensat per Comissions Obreres, ja que el consideraven un comitè provisional fins que hi hagués un reglament definitiu sobre les seccions sindicals i els comitès d'empresa. Per aquest motiu, la central socialista no va fomentar el consell com a òrgan unitari dels treballadors, i al llarg del seu any de vida el va fer servir únicament com a plataforma per actuar i organitzar-se com a central sindical.³⁶

L'experiència dels consells de fàbrica de SEAT, Pegaso i Hispano Olivetti va acabar amb la convocatòria d'eleccions sindicals al 1978, després de la impossibilitat de fer del consell de fàbrica un organisme comú de debat i de presa de decisions entre tots els treballadors.

LES ELECCIONS SINDICALS

El Reial Decret 3149/77, de 6 de desembre, sobre l'elecció de representants dels treballadors en l'empresa, va establir les bases d'un model dual de relacions laborals a la fàbrica. El decret establia uns comitès d'empresa amb les mateixes funcions que els antics Jurats d'Empresa (negociació col·lectiva, de consulta, de col·laboració i d'iniciativa), reconeixia les candidatures de les centrals sindicals –encara que les seccions sindicals continuaven sense legislació–, i establia dos col·legis electorals, el de tècnics i administratius i el d'obres i especialistes. Les centrals sindicals majoritàries

³⁴ Arxiu CEHI Biblioteca Pavelló de la República, Fons Memòria Oبرا d'ENASA, CD3, Entrevista a un treballador d'Hispano Olivetti feta per l'Escola Superior de Sociologia de la Diputació de Barcelona al novembre de 1977.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*.

van acordar la convocatòria d'eleccions sindicals durant el primer trimestre de 1978, tot i que les eleccions es van allargar al llarg de tot l'any.

A la gràfica següent es pot observar l'evolució de les eleccions sindicals a SEAT³⁷, Pegaso³⁸, Hispano Olivetti³⁹ i Maquinista Terrestre i Marítima⁴⁰ dels anys 1978, 1980 i 1982. No s'han inclòs les dades de Motor Ibèrica ni Roca Radiadores perquè només s'han trobat els resultats dels comicis de 1978. Aquell any, a Motor Ibèrica, la UGT va empatar amb el sindicat groc, SITMI⁴¹, mentre que a Roca Radiadores va guanyar CCOO⁴².

³⁷ Els resultats de les eleccions sindicals a SEAT s'han consultat a diversos documents, entre els que destaquen els següents. Per a 1978: Arxiu Memorial Democràtic dels Treballadors de SEAT, Fons SEAT, Carpeta eleccions sindicals, retall de premsa, "Apretado resultado electoral en SEAT" *Téle |eXpress*, 14.7.78. Per a 1980: Arxiu Memorial Democràtic Treballadors de SEAT, Fons SEAT, Carpeta eleccions sindicals 1980, Eleccions sindicals 1980 Zona Franca. Per a 1982: Arxiu Memorial Democràtic Treballadors de SEAT, Fons SEAT, Carpeta eleccions sindicals 1982, "SEAT. Elecciones sindicales", *L'Opinió socialista*, núm. 76, 2ª quinzena maig 1982, pàg. 17.

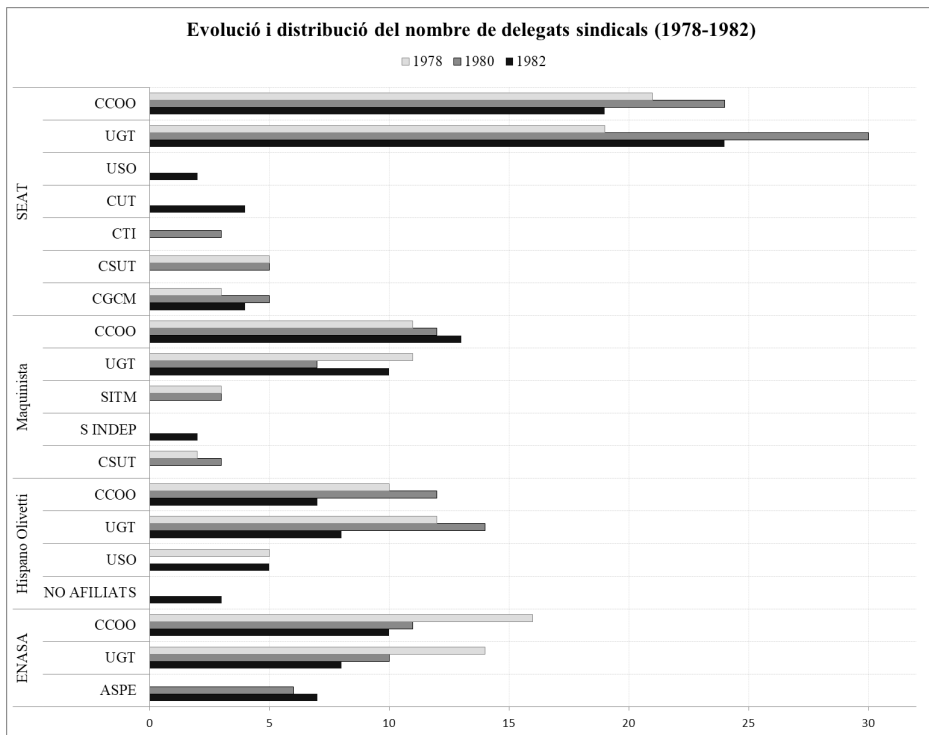
³⁸ Els resultats de les eleccions sindicals a ENASA s'han consultat a diversos documents, entre els que destaquen els següents. Per a 1978: AHCO - Fundació Cipriano García, "Nuestro programa", *Asamblea Comisión Obrera. Las Comisiones Obreras del grupo ENASA*, núm. 2, febrer 1978, pàg. 3. Per a 1980: Arxiu Fundació Utopia, Fons ENASA, Caixa Documentació diversa Pegaso (1949-1978), Carpeta 1980, Actas resultados elecciones sindicales 1980. Per a 1982: Arxiu Fundació Utopia, Fons ENASA, Caixa 4/3: Documentació diversa de Pegaso (1981-1983), Pegaso-elecciones sindicales 1982.

³⁹ Els resultats de les eleccions sindicals a Hispano Olivetti s'han consultat a diversos documents, entre els que destaquen els següents. Per a 1978: Arxiu CEHI-Biblioteca Pavelló de la República, Fons FELLA, Caixa 3: 1973, "UGT ganó en Hispano Olivetti", *Mundo Diario*, 11.7.1978. Per a 1980: Hemeroteca digital *La Vanguardia*, "UGT gana las elecciones sindicales de la comercial de Hispano Olivetti", *La Vanguardia*, 26.7.1980, pàg. 17, consultat el 7.9.2017. Per a 1982: AHCO-Fundació Cipriano García, Fons SSE CCOO Maquinista Terrestre i Marítima, Caixa eleccions sindicals, Oficina de Premsa de CCOO de Catalunya. Relación de empresas con más de 100 trabajadores que han efectuado elecciones sindicales durante los últimos meses, 22.7.1982.

⁴⁰ Els resultats de les eleccions sindicals a Maquinista s'han consultat a diversos documents, entre els que destaquen els següents. Per a 1978: AHCO- Fundació Cipriano García, Fons SSE CCOO Maquinista Terrestre i Marítima, Caixa eleccions sindicals CCOO, Acta de la elecció a los miembros del comité de empresa, s/d (febrer 1978). Per a 1980: AHCO- Fundació Cipriano García, Fons SSE Maquinista Terrestre i Marítima, Caixa eleccions sindicals, Resultados elecciones sindicales 26 noviembre 1980. Per a 1982: Hemeroteca digital *El País*, "ELA-STV encabeza las elecciones sindicales en el País Vasco", *El País*, 2.12.1982, consultat el 21.1.2018.

⁴¹ Sindicato Independiente de Trabajadores de Motor Ibérica.

⁴² Arxiu CEHI Biblioteca Pavelló de la República, Fons FELLA, Caixa 2: Eleccions sindicals gener-març 1978, "Roca eligió comité", *Mundo Diario*, 24.3.1978.

Gràfica d'elaboració pròpia a partir de les fonts citades als peus de pàgina 33, 34, 35 i 36.

Per ordre d'aparició, les sigles corresponen a: CCOO (Comissions Obreres), UGT (Unió General dels Treballadors), USO (Unió Sindical Obrera), CUT (Candidatura Unitària de Treballadors), CTI (Candidatura Treballadors Independent), CSUT (Confederació Sindical Unitària dels Treballadors), CGCM (Confederación General de Cuadros y Mandos), SITM (Sindicat Independent de Treballadors de Maquinista), S INDEP (Sindicat Independent), ASPE (Asociación Sindical de Profesionales de ENASA).

Les eleccions de 1978 van ser les primeres eleccions democràtiques de Maquinista Terrestre i Marítima, seguint la normativa al Decret 3149/77, de caràcter provisional a l'espera de l'aprovació d'un codi dels treballadors i de la constitució. Es van celebrar el 3 de febrer i van donar la victòria (en vots) a CCOO, tot i que quedava empatada amb UGT en nombre de delegats.⁴³ Com s'observa a la taula, a les eleccions de 1980 i 1982, CCOO va revalidar la seva victòria mentre s'allunyava de la UGT, i es va mantenir com la primera força sindical a la històrica fàbrica metal·lúrgica al llarg de tota la Transició.

En canvi, per a SEAT, Pegaso i Hispano Olivetti, les eleccions de 1978 posaven punt i final al projecte de consells de fàbrica engegat al 1977. A SEAT es va passar d'un consell de 287 delegats a un comitè de 48, del qual desapareixien comissions de treball significatives de l'estratègia unitària de CCOO com la comissió

⁴³ "Acta de la elecció...".

de solidaritat i de propaganda i premsa⁴⁴, a més de tenir menys hores sindicals i d'imposar, a través dels comicis amb dos col·legis electorals, la divisió entre els obrers i els tècnics. Com es pot observar a la taula, CCOO va guanyar les eleccions amb 21 delegats, seguida de prop de la UGT. El canvi sindical a SEAT es va donar a les eleccions de 1980, amb la victòria del sindicat socialista, que va revalidar el seu lideratge a les eleccions de 1982. Entre 1978 i 1982, les tensions internes de CCOO, les escissions (com la de la CUT l'any 1982), l'estratègia de confrontació amb la patronal als convenis col·lectius i en les negociacions dels expedients de regulació o les posicions ambigües, com en el cas de l'intent d'acord fallit amb l'empresa al 1979 pel qual s'havia de regular el dret de vaga⁴⁵, són alguns dels motius pels quals els treballadors van optar per donar suport a la UGT, que es presentava com l'opció moderada i necessària per enfrontar amb èxit la crisi econòmica de l'empresa. A més a més, comptava amb el suport indirecte de la patronal.⁴⁶ D'aquesta manera, CCOO de SEAT, que havia liderat en solitari la lluita antifranquista a l'empresa durant els anys seixanta i setanta, va quedar relegada en un segon pla per un sindicat que havia estat pràcticament inexistent a la factoria durant la dictadura.

A Pegaso, el consell de fàbrica havia deixat menys marca que a SEAT per la seva curta durada. El 24 de febrer de 1978 es van celebrar eleccions sindicals al comitè d'empresa, a les quals CCOO va obtenir la victòria. Com a Maquinista, les Comissions Obreres d'ENASA van mantenir el suport dels treballadors com la força més votada durant tota la Transició, malgrat les discrepàncies internes al sindicat entre PSUC i Bandera Roja. La UGT es va mantenir com a segona força, i davant l'arribada del sindicat corporativista ASPE⁴⁷, CCOO i UGT van acordar marginar el sindicat groc al comitè d'empresa.⁴⁸ En darrer lloc, a Hispano Olivetti les eleccions de 1978 també van marcar punt i final a l'experiència del consell de fàbrica. Les eleccions del 10 de juliol van posar punt final al consell impulsat per la UGT. El sindicat socialista va guanyar les eleccions, i va saber mantenir el seu lideratge en els dos comicis següents, seguida en segon lloc per CCOO.

L'elecció lliure de representants de la classe obrera a l'empresa havia estat una de les reivindicacions més importants dels treballadors durant la dictadura i els

⁴⁴ Hemeroteca general DDD UAB, Fons de documentació política contemporània (CEDOC), col·lecció "premsa política", "El nuevo comité. Estructura, funcionamiento y trabajos inmediatos", *Asamblea Obrera. Portaveu de la Comissió Obrera de SEAT*, núm. 17 i 18, agost-setembre 1978, pàg. 9.

⁴⁵ Hemeroteca general DDD UAB, Fons de documentació política contemporània (CEDOC), col·lecció "premsa política", "Nuestros objetivos inmediatos", *Asamblea Obrera*, 21.10.1979.

⁴⁶ Arxiu Memorial Democràtic dels Treballadors de SEAT, Fons SEAT, Carpeta eleccions sindicals 1980, "Satisfacción en medios empresariales y políticos por la victoria de UGT en las elecciones de SEAT", *El País*, 1.5.1980.

⁴⁷ Associació Sindical de Professionals d'ENASA.

⁴⁸ Arxiu Fundació Utopia, Fons ENASA, Caixa Documentació diversa Pegaso (1949-1978), Carpeta 1980, Acta núm. 2 del comitè d'empresa de Barcelona, 4.9.1980.

primers anys de la democràcia, encara que el model que es va acabar implantant no era cap dels que les principals centrals sindicals havien defensat. A les fàbriques estudiades, a excepció d'Hispano Olivetti, la lluita antifranquista va estar encapçalada pel moviment que representava Comissions Obreres. El moviment sociopolític que representava aquest espai defensava la unitat dels treballadors en un organisme basat en l'elecció de delegats al consell de fàbrica, amb una voluntat de projecció que escapava dels murs de les empreses. El ressorgiment dels sindicats històrics d'UGT i CNT, les divisions internes dins el procés de conversió a sindicat de Comissions Obreres, l'interès del Govern d'entorpir el moviment sociopolític, amb alta presència de tendències comunistes, que representava CCOO, i la falta de preparació d'una classe obrera que sortia d'una dictadura per assumir l'activitat sindical que requeria la pràctica unitària defensada per Comissions Obreres, són algunes de les causes que expliquen la incapacitat d'aquest sindicat d'establir amb èxit un organisme unitari com els consells de fàbrica.

Els comitès d'empresa no van esdevenir els organismes unitaris defensats de CCOO, però les seccions sindicals tampoc no van obtenir les atribucions que defensava la UGT, que havien de ser la base de l'organització obrera a la fàbrica. Si bé és cert que el Govern va afavorir inicialment la UGT per disminuir la influència de Comissions Obreres al moviment obrer, tampoc no va adoptar el model sindical plantejat pel sindicat socialista. La llei sobre associació sindical d'abril de 1977 va possibilitar la sortida a la legalitat de les centrals sindicals, però sense que hi hagués un codi sobre garanties, finançament o acció sindical a les empreses. Uns mesos més tard, el decret sobre l'elecció de comitès d'empresa donava als comitès les mateixes atribucions que els anteriors Jurats d'Empresa, però no atorgava cap funció ni regulava les seccions sindicals. L'aprovació de la Constitució recollia el dret dels treballadors a sindicar-se lliurement, però continuava sense haver-hi un codi dels treballadors que regulés les centrals sindicals a l'empresa. Davant la manca de regulació legislativa, la UGT va emprendre un camí de negociació amb la CEOE, resultat de la qual serien els acords ABI⁴⁹ i AMI⁵⁰ que posarien les bases de la negociació col·lectiva, i que serien recollides a l'Estatut dels Treballadors, al qual s'establí un model mixt de relacions laborals basat en la negociació col·lectiva dels comitès d'empresa, dels expedients de regulació, etc., a l'àmbit de l'empresa, però en els òrgans superiors a l'empresa, li atorgava aquest poder a les centrals sindicals. Tot i que en els acords entre UGT i CEOE ja quedaven recollides demandes bàsiques com el dret d'informació econòmica de l'empresa, a tenir un taulell d'informació, d'un espai per reunir-se o el descompte de la quota sindical a través de la nòmina, el fet que no estigués reconegut per la via legal feia caure en arbitriarietats a la patronal més reaccionària. De fet, fins el 1985 amb l'aprovació

⁴⁹ Acord Bàsic Interconfederal.

⁵⁰ Acord Marc Interconfederal per a la Negociació Col·lectiva.

de la LOLS⁵¹, les seccions sindicals i els drets sindicals dels seus afiliats a l'interior de l'empresa no van estar definitivament reconeguts.

LA LLUITA PER L'AMNISTIA LABORAL

La lluita per l'amnistia va ser, com l'elecció de representants obrers, una de les reivindicacions més importants de la classe obrera. Des de 1970, l'amnistia laboral va encapçalar les plataformes reivindicatives dels convenis col·lectius de les empreses més importants del país. La mobilització i el suport que els treballadors van donar a organitzacions com l'Assemblea de Catalunya, van ser cabdals per l'èxit de les seves campanyes a favor de l'alliberament dels presos polítics i l'amnistia. La vinculació de la negociació del conveni amb l'amnistia va fer que en els darrers anys de la dictadura es multipliquessin els laudes davant la negativa de l'empresa a debatre la tornada a la fàbrica dels acomiadats per motius polítics. En alguns casos, la força de la mobilització obrera feia recular l'empresa, com el retorn a la feina de 317 dels 500 acomiadats a SEAT després de la victòria de les Comissions Obreres a les eleccions sindicals de 1975⁵², però a l'inici de la Transició només una minoria dels treballadors acomiadats, i que pertanyien a les empreses més combatives, havien pogut retornar a la seva fàbrica. A l'inici de la Transició, a SEAT quedaven més de 100 treballadors acomiadats per causes polítiques⁵³, 44 a Pegaso⁵⁴, prop de 70 a Hispano Olivetti (56 dels quals eren de la vaga de 1974)⁵⁵, 27 a Maquinista⁵⁶, 156 a Motor Ibérica⁵⁷, i uns 70 a Roca⁵⁸. Per això, amb la mort de Franco i des de principi de 1976, la lluita per l'amnistia laboral no va cessar. Entre les fàbriques on va haver-hi una mobilització més forta destaquen SEAT i Pegaso, les quals van

⁵¹ Ley Orgánica de Libertad Sindical.

⁵² Durant les negociacions del conveni col·lectiu per a 1975, els treballadors de SEAT van dur a terme manifestacions i accions diàries des del novembre. Al gener, l'empresa va respondre acomiadant 500 treballadors. La força del moviment obrer a la factoria, especialment després de les eleccions al Jurat d'Empresa, va forçar a l'empresa a readmetre els treballadors un any després. Consultat a Arxiu Memorial Democràtic dels Treballadors de SEAT, Fons CCOO SEAT, Carpeta amnistia, *Assemblea Obrera*, núm. 3, any 1976.

⁵³ Biblioteca digital de l'AHCO- Fundació Cipriano Garcia, "La Junta Sindical por la Amnistía Sindical", *Información Sindical. Representación Sindical de SEAT*, juny-juliol 1976, pàg. 2.

⁵⁴ Arxiu Fundació Utopia, Fons ENASA, Caixa Documentació Pegaso 1949-1978, *Pegaso Informa. Portavoz de la Junta Sindical de ENASA*, núm. 1, setembre 1976.

⁵⁵ Biblioteca digital de l'AHCO- Fundació Cipriano Garcia, "No hay amnistía laboral en Hispano Olivetti", *Lluita Obrera. Òrgan de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya*, núm. 0, 15.1.1978, pàg. 4.

⁵⁶ Hemeroteca digital ABC, "Los despedidos de la Maquinista solicitan el reingreso", *ABC*, 7.5.1976, pàg. 38, consultat el 25.2.2018.

⁵⁷ Hemeroteca digital de premsa a Servei de Gestió Documental, Arxius i Publicacions, Ajuntament de Girona, "Els acomiadats es presenten a les fàbriques", *Avui*, 17.11.1977, pàg. 11, consultat el 24.4.2018.

⁵⁸ Biblioteca digital de l'AHCO- Fundació Cipriano Garcia, "Navales readmitido", *Lluita Obrera. Òrgan de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya*, núm. 9, 10.7.1978, pàg. 8.

aconseguir el reconeixement de l'amnistia força abans que es publicués la llei a l'octubre de 1977.

A Pegaso, l'acomiadament de sis líders obrers de CCOO al setembre de 1975 va despertar la solidaritat de tota la plantilla. Per això, el 18 de febrer de 1976 els treballadors d'ENASA es van presentar davant la direcció de l'empresa amb una llista on constaven no només els obrers acomiadats al 1975, sinó també els de 1958, 1962, 1971 i 1974⁵⁹. Unes setmanes després, a l'inici del mes de març, Magistratura va donar la raó als sis obrers acomiadats, encara que l'empresa s'hi negava a readmetre'ls. Després de dues setmanes de mobilitzacions, el 15 de març de 1976 l'empresa va haver d'acceptar la readmissió d'aquests companys, que es reincorporarien de forma gradual fins al novembre d'aquell any.⁶⁰ La victòria de les seves reincorporacions no feien oblidar, però, que encara quedaven 38 acomiadats al carrer. Per aquest motiu, les mobilitzacions a favor de l'amnistia van continuar al llarg de 1976, formant part, també, de la plataforma pel conveni de 1977. La patronal no va voler dialogar sobre aquell punt durant la negociació, però la pressió obrera va fer que, el 16 març de 1977, la Junta Sindical i la patronal arribessin a un acord sobre la readmissió dels companys que quedaven al carrer. Dels 38 acomiadats de la Pegaso de Barcelona, 26 van acollir-se a l'amnistia laboral i es van reincorporar esglaonadament a la factoria fins el 27 de desembre de 1977, quan va entrar l'últim treballador.⁶¹

A SEAT, la plataforma del conveni per a 1977 també va continuar tenint l'amnistia laboral com el seu punt principal, però la intransigència de la patronal va fer que el conveni acabés en laude. Per això, a l'abril, la Junta Sindical va presentar un programa de tres punts: readmissió, revisió salarial i eleccions al Consell de Fàbrica,⁶² acompanyat d'una setmana per l'amnistia la darrera setmana d'abril i, des d'aleshores, mobilitzacions diàries a la fàbrica. La pressió obrera va funcionar, ja que al juny de 1977, la patronal va accedir a la readmissió dels acomiadats que quedaven al carrer. A més, també va acceptar la revisió salarial i les eleccions al Consell de Fàbrica. Els treballadors afectats van arribar a un acord de reincorporació al llarg d'aquell any en base a les necessitats de cada company.⁶³

A Hispano Olivetti, Maquinista, Motor Ibérica i Roca Radiadores, en canvi, els obrers acomiadats van haver d'esperar que arribés la Llei d'Amnistia del 15 d'octubre de 1977 per poder dialogar amb l'empresa. Com que la llei només

⁵⁹ Pegaso *Informa. Portavoz...*

⁶⁰ Arxiu Fundació Utopia, Fons ENASA, Caixa Documentació diversa de Pegaso, Acta del Jurado de Empresa, 15.3.1976.

⁶¹ Sense autor, *Crónica del movimiento...*, pàg. 90.

⁶² Hemeroteca general DDD UAB, Fons de documentació política contemporània (CEDOC), col·lecció "premsa política", "Entrevista con la ex Junta Sindical", *Asamblea Obrera. Portaveu de les CCOO de SEAT*, núm. 5, juliol 1977, pàg. 8.

⁶³ *Ibidem*.

deixava sense efectes les resolucions judicials i actes administratius que haguessin acabat en acomiadament, sancions o suspensió de drets dels treballadors, l'empresa no tenia l'obligació de readmetre els obrers acomiadats, els quals van haver de recórrer cas per cas a Magistratura. Alguns dels casos, de fet, van fallar en contra dels treballadors. Al setembre de 1978, els treballadors d'Hispano Olivetti i la patronal van arribar a un acord per a la readmissió de 21 acomiadats, de forma gradual, entre octubre de 1978 i 1982. D'altra banda, 32 treballadors van haver d'acceptar una indemnització de 400.000 pessetes per cadascun perquè la patronal no estava disposada a readmetre tota la llista d'acomiadats.⁶⁴ A la Maquinista, el pacte amb la patronal no va arribar fins el 14 de maig de 1979, quan es va acordar un reingrés escalonat de 23 treballadors entre octubre de 1979 i abril de 1980.⁶⁵ En canvi, a Roca Radiadores i a Motor Ibérica no es va poder arribar a cap pacte. Al juliol de 1978 encara quedaven 24 treballadors al carrer a Roca. Per això, la plataforma pel conveni de 1979 continuava tenint l'amnistia dins dels seus punts reivindicatius.⁶⁶ El darrer judici d'un acomiadat es va fer a l'octubre de 1980, quan es va poder reincorporar, finalment, a la fàbrica.⁶⁷ A Motor Ibérica, durant 1978 es van anar realitzant judicis per la readmissió dels treballadors. Al juliol de 1978 encara en quedaven 30 al carrer, ja que els buits legals de la llei van permetre a la patronal no amnistiar molts d'ells, com en el cas del sindicalista i cofundador Comissions Obreres Julián Ariza a la Perkins (Motor Ibérica) de Madrid.⁶⁸

L'amnistia laboral va ser la conquesta obrera més important de la democràcia. El retorn dels treballadors al seu antic lloc de treball era una reparació moral i una qüestió de dignitat a tots aquells que havien defensat els drets dels seus companys durant la dictadura. L'amnistia no va ser mai una concessió de la patronal o l'Estat, sinó la victòria d'una lluita de la classe treballadora que ho havia reivindicat durant una dècada. Malgrat això, la victòria va ser parcial en tant que els buits legals de la llei van beneficiar una patronal autoritària que va continuar impeding l'entrada de molts treballadors a les fàbriques, o no garantint els seus drets un cop readmesos.

⁶⁴ Arxiu CEHI-Biblioteca Pavelló de la República, Fons FELLA, Caixa 10, "La amnistia negocia-da en Olivetti ya es un hecho", *Solidaridad Nacional*, 30.9.1979.

⁶⁵ AHCO- Fundació Cipriano Garcia, Fons SSE Maquinista Terrestre i Marítima, Caixa SSE CCOO Maquinista Terrestre i Marítima, Conveni col·lectiu 1979, Pacto Amnistia laboral, 17.5.1979.

⁶⁶ Arxiu CEHI-Biblioteca Pavelló de la República, Fons FELLA, Caixa 10, "Trabajo dicta laudo para Roca", *El correo catalán*, 21.2.1979.

⁶⁷ Alonso, Albert; Campmany, Josep; et al. *La vaga de Roca (1976-1977). Una generació després*, Gavà: Centre d'Estudis de Gavà, 2008, pàg. 94.

⁶⁸ Hemeroteca digital *El País*, "Amnistia laboral para Camacho", *El País*, 24.2.1978, consultat el 24.4.2018.

LA NEGOCIACIÓ DELS CONVENIS COL·LECTIUS

Una altra de les batalles més important de la classe obrera va girar al voltant de la negociació dels convenis col·lectius. Durant la dictadura, la concentració de la negociació dels convenis col·lectius a partir de la tardor havia propiciat l'escenari ideal per a que milers de treballadors s'unissin en la creació de plataformes reivindicatives on demanaven no només millores en les condicions laborals i salarials, sinó també reivindicacions polítiques com l'amnistia laboral i la lliure elecció de representants obrers. Aquesta acumulació d'empreses en negociació de convenis afavoria la creació de vincles entre treballadors de diferents empreses i la pressió que es podia exercir sobre la patronal. En canvi, l'ús de la negociació dels convenis col·lectius com a una eina de lluita va anar canviant a l'inici de la transició. En primer lloc, perquè la crisi econòmica de 1973 va afectar greument aquestes empreses del sector metal·lúrgic, especialment els seus treballadors, que veien com els seus salaris no s'equiparaven a l'augment constant del cost de vida. A més a més, la crisi va trencar amb la relativa estabilitat laboral d'aquestes grans empreses, ja que la patronal va posar en marxa expedients de regulació de plantilla per pal·liar els efectes de la crisi. En segon lloc, al llarg de 1977 i 1978, els treballadors van anar aconseguint, com en el cas de SEAT o Pegaso, acords sobre el retorn dels treballadors acomiadats per causes polítiques, tot i que la majoria quedaven pendents dels judicis. A més, també es va aconseguir l'elecció d'autèntics representants obrers als comitès d'empresa. El canvi en la concepció de com enfrontar la negociació dels convenis col·lectius, que per primera vegada podien tenir una connotació eminentment laboral i econòmica, sense oblidar demandes polítiques a l'àmbit de l'empresa, va generar un fort debat a l'interior de les fàbriques. Aquesta divisió interna entre la classe treballadora, fragmentada entre els que entenen la negociació del conveni com un espai de confrontació política amb l'empresa i els que ho veien únicament com un instrument de lluita econòmica, juntament amb l'esmentada crisi econòmica, va afavorir els interessos de la patronal, ajudada per les mesures econòmiques aplicades pel govern d'UCD.

Així doncs, a SEAT el darrer conveni signat havia estat al desembre de 1972. El vuitè conveni tenia un marc de dos anys, fins al 1974. Després, entre 1975 i 1982, només es van poder signar dos convenis: el de 1978 i el de 1982, ja que la resta de negociacions va acabar en laude. Les negociacions durant aquests anys van estar marcades per les divisions internes del moviment obrer, les dificultats econòmiques de l'empresa i la intransigència de la patronal. Un exemple d'això es veu en la negociació del conveni de 1980. La patronal va oferir un augment salarial del 10.4% i una rebaixa de 16 hores anuals, a més de la possibilitat de reconèixer les seccions sindicals a l'empresa, però els representants dels treballadors (amb majoria de CCOO) van considerar insuficient les propostes de la patronal i es va iniciar

una vaga indefinida el 10 de gener, que acabà 12 dies després, el 22 de gener, sense que l'oferta de la patronal hagués variat i després que una part de la plantilla ja s'hagués reincorporat a la feina.⁶⁹ El conflicte va ressaltar les desavinences del moviment obrer a la fàbrica, ja que els sectors més radicals van aconseguir que es votés a mà alçada a les assemblees,⁷⁰ però la participació real dels treballadors en la presa de decisió va ser mínima. A més, molts treballadors no van entendre la utilitat d'aquesta vaga, i va servir de campanya a la UGT per mostrar-se com l'opció moderada capaç de conduir amb èxit les negociacions. En canvi, pel conveni de 1981, on el sindicat socialista ja tenia majoria al comitè, el conveni va acabar en laude després de la intransigència de la patronal a no oferir cap augment salarial malgrat les rebaixes disposades a fer per part de la comissió negociadora.⁷¹

A ENASA, la crisi econòmica de l'empresa també va condicionar les negociacions dels convenis col·lectius. Les negociacions del conveni al darrer trimestre de 1978 van coincidir amb l'aprovació d'un expedient de regulació. D'altra banda, l'aprovació del pla 1.2.5.⁷² l'any 1980 implicava, a més de l'acceptació de futurs expedients de regulació, quines havien de ser les jornades laborals per als propers anys i la massa salarial per a 1981 i 1982. Els convenis col·lectius van quedar supereditats a aquest pla de reestructuració, ja que es van basar únicament en una revisió anual del salari –sempre inferior a l'augment de l'IPC–, la jornada i la producció establerta al pacte. L'acceptació d'aquest pla va minvar el poder de negociació dels treballadors, que veien com el seu poder adquisitiu i la seva plantilla anava disminuint.

A la Maquinista, el darrer conveni signat abans de l'inici de la Transició va ser al 1973. Entre 1974 i 1978, la demanda de l'amnistia laboral va fer que tots els convenis acabessin en laude, davant la negativa de l'empresa a seure a negociar.⁷³ No va ser fins al 1979 que es va poder signar de nou un conveni col·lectiu per a 1979. Els treballadors de Maquinista van aconseguir signar un nou conveni de dos anys per a 1980 i 1981, i un tercer conveni, per a 1982, en el qual destacava

⁶⁹ Hemeroteca digital Servei de Gestió Documental, Arxius i Publicacions de l'Ajuntament de Girona, "La SEAT torna a la feina per decisió de l'assemblea", *Avui*, 22.1.1980, pàg. 9, consultat el 27.5.2018.

⁷⁰ Hemeroteca digital de l'Arxiu Administratiu de l'Ajuntament de Girona, "Els treballadors van acabar dividits", *Avui*, 16.1.1980, pàg. 7, consultat el 27.5.2018.

⁷¹ Arxiu Memorial Democràtic dels Treballadors de SEAT, Carpeta convenis col·lectius, "La dirección de SEAT pretende congelar los salarios para 1981", *El País*, 9.1.1981.

⁷² Pla d'ajustament de la plantilla i de reconversió industrial que havia d'aplicar-se en un, dos i cinc anys. Es va aprovar entre l'Institut Nacional d'Indústria (INI) i la multinacional International Harvester (IH), qui havia d'assumir el 35% de les accions al 1980. En el moment de fer-se efectiva la compra, IH es va fer enrere, i va obligar a l'INI a buscar un nou soci, IVECO.

⁷³ AHCO- Fundació Cipriano Garcia, Fons SSE CCOO Maquinista Terrestre i Marítima, Carpeta assumptes laborals, Laudo MTM, 15.7.1978.

el reconeixement de les seccions sindicals implantades a l'empresa que tinguessin un mínim d'un 15% d'afiliació del total de la plantilla.

A Hispano Olivetti, com a la Maquinista, tampoc no se signava cap conveni des de 1973. A l'inici de la Transició, els convenis de 1976 i 1977 es van trencar davant la negativa de la patronal de negociar la readmissió dels acomiadats, però van ser els darrers laudes de l'empresa, ja que la resta sí que es van poder negociar amb èxit. Entre les fites que van aconseguir en aquests convenis destaquen, per exemple, l'assoliment de 40 hores sindicals per al comitè d'empresa i els delegats de personal al conveni de 1979 i el reconeixement de les seccions sindicals d'empresa al conveni de 1980.

Les vagues de Motor Ibérica i Roca Radiadores de 1976 van afectar greument la capacitat dels treballadors de negociació dels convenis col·lectius. A Motor Ibérica, i a diferència d'ENASA, Roca Radiadores o SEAT, que tenien el mateix conveni per a totes les factories de l'Estat, la patronal va aprofitar la derrota de la vaga per imposar un conveni per províncies per cadascun dels centres de treball. A Barcelona, els convenis de 1977 i 1978 van acabar en laude, així que no va ser fins 1979 quan van poder aprovar un nou conveni, el qual només recollia aspectes econòmics i de jornada. A més, les negociacions van estar marcades per les amenaces de l'empresa, com l'acomiadament al novembre de 1979 de quatre obrers per manifestar-se en contra de l'Estatut de Treballadors previ a l'inici de les converses. A Roca, encara que el conveni de 1978 el va continuar negociant una comissió escollida a través de l'assemblea de treballadors, els convenis aprovats eren dels més restrictius del sector. Per exemple, fins l'any 1980 els obrers no es van poder desfer dels articles més regressius del conveni, com l'article 88: «*El abandono colectivo ilegal del trabajo se considerará como acto de rescisión de contrato por parte de los trabajadores*»⁷⁴ o l'article 101, amb el qual l'empresa tenia la potestat d'acomiar un treballador sempre que es produís una disminució voluntària i continuada, individual o col·lectiva, de la producció. El conveni d'aquell any també reconeixia, per primera vegada, el comitè d'empresa.⁷⁵

La negociació dels convenis col·lectius va passar de ser utilitzat com a marc de lluita pels drets i llibertats dels treballadors i millores de les condicions salarials i laborals de la classe obrera a la defensa del manteniment del poder adquisitiu, en un context de regulacions de plantilla i augment de l'atur. Aquest context, lligat a una desvinculació de la formació i discussió de plataformes reivindicatives entre els treballadors a les assemblees, la divisió sindical, o la delegació de la seva participació i decisió en la marxa de les negociacions a les comissions negociadores, va provocar un creixent desinterès en la vida política i sindical per una bona part de les plantilles, i dimissions, pugnes internes i escissions a les centrals sindicals,

⁷⁴ BOE, Art. 88, *V Convenio colectivo Roca Radiadores S.A.*, 31.1.1978, consultat el 7.6.2018.

⁷⁵ BOE, Art. 104, *VI Convenio colectivo Roca Radiadores S.A.*, 23.2.1980, consultat el 7.6.2018.

especialment a CCOO. Els convenis col·lectius també van perdre aquest concepte d'instruments de lluita en el moment en què es van vincular alguns dels conceptes més importants a negociar (jornada laboral, salari, productivitat, etc.) als plans de reestructuració aprovats en algunes empreses.

ELS EXPEDIENTS DE REGULACIÓ

La crisi econòmica derivada de la crisi internacional del petroli, d'una banda, i de l'obertura d'Espanya al mercat internacional a l'inici de la Transició, d'altra banda, va afectar greument la indústria espanyola, que s'havia beneficiat durant dècades de la protecció de l'Estat. L'arribada d'empreses estrangeres més productives, més avançades tecnològicament i amb una millor organització empresarial en un moment de recessió econòmica van posar de relleu les mancances de la indústria espanyola. En els casos de les empreses públiques com SEAT i ENASA, a més a més, aquest procés es va fer en paral·lel a la recerca de nous socis internacionals, Volkswagen i Iveco, respectivament.

En el cas de SEAT, aquest context econòmic va accelerar la crisi estructural de la pròpia empresa, afectant especialment a la seva plantilla sobredimensionada. Entre 1978 i 1982, la classe treballadora de SEAT va viure vuit expedients de regulació, entre els quals hi havia rescissions de plantilla, d'ocupació i el trasllat de vacances de l'octubre de 1980⁷⁶. Des de 1980, les factories de Barcelona van enllaçar expedients de regulació un rere l'altra. En aquest període, la plantilla de SEAT a la Zona Franca havia passat de 19.925 treballadors el 1978 a 13.125 l'any 1982⁷⁷.

A ENASA, entre 1978 i 1982 es van aprovar set expedients de regulació, entre regulacions d'ocupació temporals, rescissions de plantilla, jubilacions anticipades i rescissions de contracte. Al llarg de 1979 també es van dur a terme les negociacions del citat pla 1.2.5., el qual es va aprovar al febrer de 1980 i a on quedaven recollides mesures com el tancament dels centres de la Sagrera i Matacás (acompanyat d'un pla de jubilació anticipada per als treballadors majors de 57 anys d'aquests centres), excedències pactades, un expedient de regulació de la jornada per a 1980, un altre per a 1981 i un altre per a 1982.⁷⁸ A més d'aquests expedients, al juliol de 1980 es va aprovar un expedient de rescissió de contractes, i al juliol de

⁷⁶ Arxiu Memorial Democràtic dels Treballadors de SEAT, Fons SEAT, Carpeta ERES SEAT, Full informatiu de la UGT SEAT, UGT informa, 23.10.1980.

⁷⁷ Hemeroteca digital *El País*, "SEAT redujo pérdidas y plantilla en 1981", *El País*, 27.6.1982, consultat el 18.6.2018.

⁷⁸ Arxiu CEHI-Biblioteca Pavelló de la República, Fons ENASA, CD Fonoteca ENASA, Acuerdos, 17.2.1980.

1982, quan acabava el darrer expedient de regulació recollit al pla, s'aprovava una nova regulació d'ocupació temporal per al segon semestre d'aquell any.

A Hispano Olivetti, fins el juny de 1980 no es va presentar cap expedient. A diferència de SEAT i Pegaso, l'expedient no es va presentar per una baixada de vendes i acumulació d'estocs continuada, sinó per la voluntat de la direcció de finalitzar la producció de màquines d'escriure a finals de 1981, que en aquells moments representava el 80% de la producció dels béns fabricats a la factoria de Barcelona, possiblement per traslladar la fàbrica a l'estranger. Aquest primer expedient, que pretenia acomiadar temporalment 1.541 treballadors (dels 2.343 obrers totals de la fàbrica), va ser denegat pel Ministeri de Treball. Denegat l'expedient, la patronal i els representants dels treballadors van negociar un pla de reestructuració de l'empresa basat en jubilacions, baixes incentivades i un expedient de regulació d'ocupació de sis mesos per a 1982. L'aplicació d'aquest pla va fer que la plantilla (comptant obrers, administratius i tècnics de tallers) passés de 2.207 treballadors al 1981 a 865 el 1983.⁷⁹

Motor Ibérica va presentar el primer expedient de regulació al novembre 1980, després d'unes pèrdues de 450 milions de pessetes aquell any. L'expedient afectava 7.000 treballadors de les factories de Madrid, Barcelona i Montcada durant 39 dies, entre l'1 de febrer al 28 de juny de 1981⁸⁰. En acabar aquest, l'empresa va aplicar-ne un altre per al segon semestre de l'any, mentre es negociava un pla de viabilitat de cinc anys amb els representants dels treballadors. L'acceptació del pla de viabilitat entre 1981 i 1984 va fer que en aquest període la plantilla de Motor Ibérica reduís 2.000 llocs de treball a la seva plantilla⁸¹.

Els expedients de regulació, i sobretot els plans de viabilitat aprovats a partir de 1980, van minvar considerablement el nombre de treballadors d'aquestes empreses. El manteniment dels llocs de treball va ser un dels camps de batalla més importants de la classe obrera durant la Transició. Poc a poc, però, el sindicalisme ofensiu va anar desapareixent per un sindicalisme de defensa de l'ocupació i del manteniment del poder adquisitiu, fet estretament lligat a la desaparició de les assemblees i dels debats multitudinaris, i a la victòria d'un discurs de moderació que passava perquè la classe treballadora hagués de sacrificar-se per sortir de la crisi econòmica.

⁷⁹ AHCO-Fundació Cipriano Garcia, Fons SSE CCOO Hispano Olivetti, Caixa SSE CCOO Hispano Olivetti: Documentació diversa, actes preliminars 1979-1990, dades Olivetti 1981, Estudio comparativo de los censos laborales 81-83, gener 1984.

⁸⁰ Hemeroteca digital *El País*, "CCOO y UGT denuncian irregularidades en el expediente de reducción de jornada de Motor Ibérica", *El País*, 3.7.1981, consultat el 24.7.2018.

⁸¹ Hemeroteca digital *El País*, "Motor Ibérica proyecta reducir 1.000 puestos de trabajo en dos años", *El País*, 19.4.1985, consultat el 24.7.2018.

CONCLUSIONS

En aquest estudi s'han analitzat els plantejaments de la classe obrera, especialment seguint els de les dues centrals sindicals majoritàries (CCOO i UGT), sobre com s'havien d'organitzar els treballadors en democràcia: consells de fàbrica, seccions sindicals o assemblea de treballadors. El debat sobre el com va pesar, sovint, més que la causa per la qual es lluitava. Per exemple, el debat sobre els delegats revocables de l'assemblea de treballadors de Roca Radiadores i el fet que durant els tres mesos de vaga votessin a mà alçada va condicionar els suports que van rebre els treballadors d'algunes centrals sindicals (com USO o les CCOO del Baix Llobregat) que no estaven d'acord amb el model sindical, encara que la lluita de Roca era la lluita per l'amnistia, i per tant, era una reivindicació que tenia un ampli suport en totes les capes de la societat, i especialment en el moviment obrer. La resposta a la vaga de Roca també va posar de manifest, encara que es veu en molts altres casos al llarg d'aquest treball, les contradiccions i divisions internes del moviment obrer, especialment les Comissions Obreres, a causa dels diferents corrents antagònics que hi havia al seu interior. El debat sobre el model sindical a seguir va estar present en menor o major mesura a totes les factories. Per exemple, a SEAT la vaga de gener de 1980 pel conveni col·lectiu va enfrontar els sectors més radicals de CCOO amb la UGT, que no compartia les decisions a mà alçada que es prenien en alguns tallers. De fet, el final d'aquella vaga servirà, com ja s'ha esmentat, com a campanya electoral per a la UGT per mostrar-se com un sindicat que entenia els canvis que havia de fer la classe treballadora en aquells moments, és a dir, negociar abans que arribar al conflicte. Si bé en la lluita per l'amnistia, els treballadors de les fàbriques van aconseguir sumar un front comú, el debat sobre com fer servir la vaga, la negociació i quins havien de ser els mecanismes de participació, va produir l'efecte contrari, com queda reflectit a través de les discussions dels comitès d'empresa i les centrals sindicals, les negociacions dels convenis col·lectius i els expedients de regulació. D'altra banda, el model sindical implantat a cada fàbrica també va variar en funció de la tradició de lluita de cada empresa, en base a la qual es van aplicar tàctiques diferents. Per exemple, la UGT de SEAT no va afavorir mai el consell de fàbrica de 1977, mentre que aquell mateix any a Hispano Olivetti és la UGT qui promou el consell de fàbrica, que posava punt final a una reivindicació d'anys dels treballadors d'Olivetti i de la central socialista: acabar amb el Jurat d'Empresa i imposar a la patronal uns representants escollits pels propis obrers.

Les fàbriques van ser, doncs, espais de lluita on van funcionar, en major o menor mesura, unes fórmules en base a les experiències viscudes. La unió de tots aquests espais forma un marc d'estudi sense el qual no es pot entendre l'adveniment de la democràcia ni a la fàbrica ni al país. Sense la mobilització de la classe

obrero, la consecució de les llibertats democràtiques no haguessin estat possibles. L'amnistia, la llibertat d'expressió o de reunió, són només algunes de les victòries de la classe obrera a la Transició. El moviment obrer va quedar limitat per les divisions internes, el sectarisme i els interessos de cada central sindical per implementar el seu model sindical, però també pels interessos del govern d'UCD a través de la repressió i de legislacions restrictives i retardades expressament en el temps que va aprofundir aquesta divisió, a més de la intransigència d'una patronal que no havia canviat la seva mentalitat autoritària pròpia de l'anterior etapa dictatorial. El moviment obrer dels anys seixanta i setanta va ser essencial per a l'adveniment de la democràcia al país i a les empreses, malgrat que la construcció d'una cultura democràtica plena continua sent una assignatura pendent, així com la necessitat d'una democratització real de les relacions de producció a les empreses, especialment en un moment en què la població assalariada de l'àrea metropolitana de Barcelona en situació de pobresa ha augmentat fins al 16.4% dels ocupats⁸². Aquesta situació, però, és ja un altre context que necessita de nous moviments socials.

⁸² Hemeroteca digital del diari ARA, Vila, Natàlia. "La pobresa es cronifica a l'àrea metropolitana malgrat que les rendes pugen", *Ara*, 12.12.2019, consultat el 15.12.2019.

Aquest article es troba sota una llicència Creative Commons Reconeixement 3.0 No adaptada (CC BY 3.0)